

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА**

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова приймальної комісії
ОНУ імені І. І. Мечникова
проф. Вячеслав ТРУБА
березня 2025 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ**

**для вступу на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
спеціальність СЗ Міжнародні відносини ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
на основі освітнього ступеня бакалавра, магістра
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)**

Схвалено на засіданні Вченої ради
Факультету міжнародних відносин,
політології та соціології
Протокол № 5 від « 13 » березня 2025 р.

**ОНУ
2025**

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Фаховий іспит – форма вступного випробування, для конкурсного відбору осіб для здобуття ступеня бакалавра за іншою спеціальністю, які вступають на основі здобутого ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста). Організація та проведення вступного випробування відбувається у порядку визначеному Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році затвердженому наказом Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2025 року № 168 та зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 26 лютого 2025 року за № 15/41360 та Положенню про приймальну комісію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Мета вступного випробування за спеціальністю С3 Міжнародні відносини: оцінка та перевірка знань, умінь, навичок – базових (вихідних) компетенцій для опанування ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Вимоги до рівня підготовки здобувачів: *здатність розв'язувати проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій держав, міжнародних організацій та недержавних акторів, що передбачає застосування теорій та методів дослідження проблем міжнародних відносин.*

Форма фахового іспиту – тестування.

Підготовка програми фахового іспиту, розробка тестових завдань та проведення іспиту здійснюється фаховою атестаційною комісією факультету міжнародних відносин, політології та соціології (наказ № 420-18 від 28.02.2025 року).

1. ЗМІСТ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Тема 1. Міжнародні відносини як особлива сфера суспільних відносин і галузь знань

Міжнародні відносини як предмет дослідження окремих наук. Становлення науки про міжнародні відносини. Дискусії щодо визначення понять “міжнародні відносини”, «світова політика», «міжнародна політика», «світовий політичний процес». Видова структура міжнародних відносин. Форми міжнародних відносин. Сутність, цілі та функції міжнародної політики. Проблема співвідношення внутрішньої і зовнішньої політики держави.

Тема 2. Дипломатія як наука і мистецтво ведення міжнародних справ

Сутність поняття “дипломатія”. Поява та етапи розвитку дипломатії. Макіавеллівська та етично-нормативна дипломатичні школи. Функції дипломатії. Форми і методи дипломатії. Секретна, відкрита та змішана форми дипломатії. Переваги і недоліки дипломатії на високому і найвищому рівнях. Особливості сучасної дипломатії. “Другий напрямок” дипломатії. Розвиток української дипломатії періоду незалежності. Особливості професії дипломата. Дипломатичні привілеї та імунітети. Дипломати-перекладачі.

Тема 3. Основні особливості, універсальні закономірності і сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин

Поліцентризм (“плюралізм суверенітетів”) у сфері міжнародних відносин. Системність, глобальність, економічна детермінованість, культурний плюралізм та інформаційна залежність міжнародних відносин. Характер законів у природничих і соціальних науках. Проблема закономірності у сфері міжнародних відносин. Універсальні закономірності міжнародних відносин: глобалізація та фрагментація. Їх зміст, історична ретроспектива. Сучасні процеси інтеграції та дезінтеграції як прояви універсальних закономірностей міжнародного життя. Сучасні тенденції гуманізації, демократизації та інституалізації світової політики. Розширення складу і ріст багатоманітності міжнародних акторів. Нові виклики у сфері безпеки та зміна характеру міжнародних конфліктів.

Тема 4. Учасники міжнародних відносин. Цілі, засоби і стратегії учасників міжнародних відносин

Проблема термінології: смислові відтінки понять “учасник”, “актор”, “суб’єкт”. Типи міжнародних акторів. Проблема ієрархії міжнародних акторів. Державоцентризм та транснаціоналізм як основні підходи до трактування проблеми суб’єктності в міжнародних відносинах. Сутність і роль держави як учасника міжнародних відносин. Походження, функції та історичні форми держави. Національно-державний суверенітет та його значення у міжнародних відносинах. Роль міждержавних відносин у системі міжнародних відносин. Погляди вчених на проблему зміни ролі держави у сучасному світі. Ієрархія держав на міжнародній арені. Симетричні та асиметричні міжнародні відносини. Недержавні учасники міжнародних відносин. Міжнародні міжурядові організації та їх типологія. Міжнародні неурядові організації і їх види. Транснаціональні компанії та інші недержавні

учасники міжнародних відносин. Зміст понять “цілі” і “засоби”. Типологія цілей міжнародних акторів. “Вічні цілі” держав у трактуванні Р. Арона. Різновиди засобів ведення зовнішньої політики держав. Стратегія як єдність цілей і засобів. Зміст понять “стратегічні інтереси” та “стратегічне партнерство”. Сила й насилля у складі цілей і засобів. Співвідношення понять “ресурси”, “потенціал”, “сила”, “могутність”, “вплив”. Основні компоненти зовнішньополітичної могутності міжнародного актора. “Традиційні” і “модерні” елементи сили. Форми та різновиди міжнародної політики з позицій сили. Засоби силової політики.

Тема 5. Особливості сучасної системи міжнародних відносин

Нова геополітична карта світу і тенденції геополітичних змін у постбіполярному світі. Формування нового світового порядку. Дилеми однополярного і багатополярного світу. Виникнення нових світових центрів сили. Тенденції та закономірності сучасної системи міжнародних відносин. Регіоналізм, демократизація, лібералізація світової економіки, економізація міжнародної політики та ін. як основні риси сучасної світової системи. Нові параметри міжнародної безпеки.

Тема 6. США у сучасній системі міжнародних відносин

Дискусії у США початку 90-х рр. про новий світовий порядок і роль та місце у ньому США. Війна у Перській затоці та утвердження політичного та військового авторитету США на міжнародній арені. Участь США у конфлікті на території колишньої Югославії у 1994-1995 рр. Зовнішньополітична стратегія Б.Клінтона. Стратегія “розширення демократії”. Бомбардування Косово 1999 р. силами НАТО і виникнення проблеми одноосібності дій США на міжнародній арені. Терористичні акти у Нью-Йорку та Вашингтоні 11 вересня 2001 р. Реакція Вашингтона на терористичні акти. Визначення тероризму та поширення зброї масового знищення основними загрозами безпеці США. Війна в Іраку та проблема легітимності дій США. Превентивні удари по потенційних противниках та втручання США у внутрішні справи інших держав задля забезпечення власної безпеки з точки зору норм міжнародного права. Політика США в україно-російському конфлікті.

Тема 7. Формування нової системи міжнародних відносин у Європі.

Основні дилеми формування нової Європи. Інституалізація РБСЄ та перетворення її в ОБСЄ. Особливості трансформаційних процесів у країнах Центральної та Східної Європи. Розширення Європейського Союзу та поглиблення інтеграції в ЄС. “Конституційна криза” в ЄС та проблеми його реформування. Лісабонська угода 2007 р. та її значення. Brexit, значення для подальшого поглиблення інтеграційних процесів. Перспективи подальшого розширення ЄС. Трансформація НАТО у постбіполярну епоху. Розширення НАТО на Схід.

Тема 8. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході.

Географічні параметри регіону. Історія та сутність близькосхідної проблеми. Етапи розвитку палестинсько-ізраїльського конфлікту. ООН та Палестина. Основні документи з питань близькосхідного врегулювання. Ситуація на Близькому Сході після розмежування. Проблема палестинських біженців.

“Стіна безпеки”. Насилля та екстремістські організації. Територіальні суперечки та питання єврейських поселень. Статус Єрусалиму. Проблема демократизації у близькосхідному врегулюванні. Сирійсько-ізраїльські та лівано-ізраїльські відносини. «Арабська весна»: сутність та наслідки. ІДІЛ: визначення, форма існування основні проблеми та політика міжнародної спільноти.

Тема 9. Сучасна система міжнародних відносин і зовнішньополітична стратегія України

Становлення зовнішньої політики України в першій половині 1990-х рр. Основні пріоритети зовнішньої політики України. Від політики “багатовекторності” до утвердження західного вектора як пріоритетного. Європейська інтеграція України: здобутки та проблеми. Відносини України з ЄС у рамках політики сусідства. Проблема підписання нової посиленої угоди з ЄС. Еволюція відносин Україна-НАТО. Проблема сприйняття українським суспільством ідеї членства України в НАТО. Східний вектор зовнішньої політики України. Анексія Криму та події на Сході України: міжнародний аспект. Агресія Росія проти України: позиція міжнародної спільноти.

2. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бегма В., Шемаєв В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва Україна – США. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 3–4. С. 76–82.
2. Бикова О., Мацькович О. Як Латинська Америка реагує на російську агресію: між рішучим засудженням та беззаперечною підтримкою. Аналітична довідки. Adastra. 2022. URL: <https://adastra.org.ua/special-edition>
3. Брусиловська О.І. Особливості сучасного підходу Китаю до країн Чорноморського регіону. *Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія* / ред. О. І. Брусиловська, В. А. Дубовик, І. М. Коваль. Одеса: ОНУ, 2020. С. 118-143.
4. Васильченко О. Зовнішньополітичний дискурс адміністрації Барака Обами в контексті сучасного сприйняття американським суспільством політичних подій в Україні. *Американська історія та політика*. 2016. №1. С. 11–18.
5. Війни - XXI: полігібресія Росії / ред. М. Гончар. 2017. К.: Авега, 244 с. URL: <https://geostrategy.org.ua/storage/app/public/files/nodes/1/book/1/Xa8si15867659506KcE7.pdf>
6. Глобальні, регіональні та локальні чинники формування сучасної системи міжнародних відносин / ред. О. І. Брусиловська, І. М. Коваль. Одеса: Астропринт, 2023. 364 с.
7. Дубовик В.А. Американо-українські відносини (1991-2017). *Стратегічна культура та зовнішня політика України*. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. С.120-137.
8. Жигайло В.М. Місце США на міжнародній арені в 21 столітті. *Politicus*. 2017. Вип. 4. С.107-112.
9. Завада Я.І. Ядерна програма Ірану в контексті ірано-ізраїльських відносин. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 126. С. 487-491.
10. Захарченко А.М. Відносини між США та ЄС в контексті проблем безпеки Близького Сходу в період президентства Д. Трампа. *Політичне життя*. 2020. № 1. С. 96-101.
11. Захарченко А.М. Політика ЄС щодо Сирії після 2011 р. *Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри: монографія / колектив авторів; ред. О. І. Брусиловська, І. М. Коваль*. Одеса: Одеський національний університет імені Мечникова, 2019. С.107-121.
12. Захарченко А.М. Посилення глобальної ролі КНР на прикладі сирійського конфлікту. *Китай-Україна: перспективи академічного та ділового співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 27-28 травня, 2019 р.). Одеса, Фенікс, 2019. С. 37-41.
13. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991–2017). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 46. С. 213–225.

14. Космина В. Латинська Америка після «лівого повороту»: нові виклики. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2017. 28(67). 2. 52-59. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2017_28\(67\)_2_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2017_28(67)_2_12).
15. Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост-правди». Монографія / ред. О. Брусиловська. К.: Вадекс, 2018. 368 с.
16. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки: монографія / кол. авторів, ред. І.М. Коваль, О.І Брусиловська. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2016. 412 с.
17. Парахонський Б.О. Близький Схід як простір глобальної невизначеності: виклики для України. *Східний світ*. 2020. № 3. С.87-108.
18. Пашков В.О. Динаміка українсько-американських відносин за часів адміністрації Б.Обами (2014-2016). *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. № 34. С. 107-122.
19. Стратегічна культура та зовнішня політика України / ред. І.М. Коваль, О.І Брусиловська, В.А. Дубовик. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. 264 с.
20. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика / ред. М.П. Требін. Харків, 2016. 540 с.
21. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього / ред. О.І. Брусиловська, В.І. Дубовик, І.М. Коваль. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020. 176 с.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Зміст тестових завдань визначено Програмою фахового іспиту для вступу на перший (бакалаврський) рівень вищої освіти спеціальність С3 Міжнародні відносини ОП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» на основі ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста). Тест для фахового іспиту складається із завдань з **вибором однієї правильної відповіді** (ТЗ закритої форми). До кожного завдання подано чотири варіантів відповідей (А, Б, В, Г), з яких один правильний. Загальна кількість завдань тесту – 50. Завдання з вибором однієї правильної відповіді оцінюється в 0 або 2 тестових балів. Результат фахового випробовування оцінюють за шкалою від 0 до 100 балів.

Критерії оцінювання іспиту за фахом

ТЗ із вибором однієї правильної відповіді	Кількість балів
неправильна відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповідь не надано	0 балів
правильна відповідь	2 бали
мінімальна кількість тестових балів, яка дає право на участь в конкурсному відборі	12 балів

максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання тесту	100 балів
--	-----------

Під час проведення вступного випробування не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт, в якому фахова атестаційна комісія вказує причину відсторонення та час. У разі використання заборонених джерел абітурієнт, на вимогу члена фахової атестаційної комісії, залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку.

Вступник має право подати письмову апеляцію щодо екзаменаційної оцінки (кількість балів), отриманої на вступному випробуванні. Апеляція подається письмово у вигляді заяви у довільній формі на ім'я голови Приймальної комісії ОНУ імені І. І. Мечникова. Апеляційна заява подається вступником особисто згідно з Положенням про апеляційну комісію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Предметом апеляції може бути тільки оцінка з вступного випробування. Не розглядаються апеляції, подані невчасно або з порушенням процедури подання.

Вступники, які не з'явилися на вступне випробування без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах та конкурсному відборі не допускаються.

Голова фахової атестаційної комісії – Ю.І. Майстренко, к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин, ФМВПС